

Antoni Viladomat i Manalt (1678-1755)

Notes sobre la seva obra a Berga

Antoni Viladomat, el pintor del Tricentenari

La commemoració nacional del Tricentenari dels fets de 1714 té entre els seus objectius principals recuperar de manera rigorosa la figura dels protagonistes d'un període històric que, encara ara, resten amagats per al conjunt de la ciutadania. I projectar el seu llegat cap al futur.

Un d'aquests personatges és Antoni Viladomat i Manalt (1678-1755), el gran pintor del barroc català, reivindicat entre els segles XIX i principis del XX i gairebé oblidat avui a qui enguany, en el marc de la commemoració, se li dedicarà la retrospectiva més completa que mai se n'hagi fet. Una mostra que el recupera com a referent per al futur de l'art i la cultura catalanes.

Viladomat, el principal exponent de l'escola catalana en un període en què castellans i andalusos eren a l'avantguarda pictòrica, va saber sobreposar-se a les dificultats econòmiques de la postguerra. Influenciat pels artistes estrangers dels següents reis i inspirat en el seu coneixement profund de la tradició pictòrica, va modernitzar la figura de l'artista i va llaurar-se una fama merescuda que no trigà a estendre's arreu del país durant la primera meitat del s. XVIII.

L'exposició és un projecte exhaustiu, una ocasió excepcional per contemplar el major volum d'obra de Viladomat exposat fins avui, amb obres de col·leccions públiques i privades, algunes de les quals es presenten per primer cop al públic.

Tríptic de l'exposició amb un detall de l'obra "Dona amb ventall".

Cadascun dels cinc museus ha mostrat una perspectiva diferenciada de la vida, l'obra i el context històric de Viladomat que expliquen el seu èxit i importància, l'extraordinària qualitat dels seus dibuixos, la seva varietat temàtica i la memòria del reconeixement que li tributava la societat catalana de l'època.

Aquestes paraules presenten i introdueixen les accions i els materials de comunicació que acompanyen la gran exposició que amb el títol *El pintor Antoni Viladomat (1678-1755)*, exposa en cinc museus i quatre ciutats:

- L'home, l'artista, l'obra (Museu d'Art de Girona). 10 de maig-2 de novembre de 2014
- El relat pintat (Museu de Lleida: diocesà i comarcal). 10 de maig-2 de novembre de 2014
- Redescobertes (Museu de Mataró). 10 de maig-24 d'agost de 2014
- El conjunt dels Dolors (Museu-Arxiu de Santa Maria de Mataró). 10 de maig-2 de novembre de 2014

- L'obra gràfica d'un precursor (Museu Nacional d'Art de Catalunya). 10 de maig-2 de novembre de 2014

Les exposicions van acompanyades de la monografia que reuneix el catàleg raonat de la seva obra, i que ha estat elaborat pel professor d'Història de l'Art de la Universitat de Girona, Francesc Miralpeix, el màxim especialista en la vida i l'obra de Viladomat, comissari i coordinador de les cinc exposicions(1).

Cronologia biogràfica d'Antoni Viladomat (2)

- 1678. Neix a Barcelona el 20 de març. El seu pare és el daurador berguedà Salvador Viladomat i la seva mare Francesca Manalt. Viuen al carrer del Bou, a tocar de la plaça Nova.
- 1693. Entra oficialment com a aprenent al taller del pintor Joan Baptista Perramon per un període d'entre 6 anys i 9 anys.
- 1702-1708. Probable estada a terres tarragonines.
- 1707. Arriba a Barcelona, procedent de València, l'escultor alemany Conrad Rudolph.

- 1708. Arriba a Barcelona l'escenògraf Ferdinando Galli da Bibiena (1657-1743), cridat per l'arxiduc Carles per fer-se càrrec de la direcció dels fastos nupcials del seu enllaç amb Elisabet Cristina de Brunswick-Wolfenbüttel.
- 1709. 1 d'abril. Primer treball documentat. Contracta la pintura dels retrats de l'arxiduc Carles d'Àustria i la seva esposa, tres safates platejades i 52 escuts heràldics per al funeral del prior de la catedral de Tarragona Joan de Carreres Erill.
- 1714. El 22 de juliol mor Francesca Manalt, la seva mare, com a conseqüència de les bombes de les naus borbòniques que des de febrer bloquegen la ciutat.
- 1717. Segons el cadastre personal, el seu germà Agustí és a Cadis. No hi ha notícies d'Antoni.
- 1718. Tot i tenir 38 anys, se l'anomena jove pintor per la seva condició de llicenciat.
- 1720. El 31 de desembre contrau matrimoni a santa Maria del Pi amb Eulàlia Esmandia, filla del sastre Josep Esmandia i de Magdalena Artigues.
- 1721. Amb el seu germà Agustí emprèn els treballs de decoració de l'església del convent de Santa Maria de Jonqueres, que s'allargaran fins l'any 1731. El 31 de juliol presenta una Verge amb el Nen per obtenir la llicència per pintar.
- 1723. 25 de juliol. El Col·legi de Pintors de Barcelona li interposa un plet acusant-lo de tenir deixebles i taller sense estar en possessió del grau de mestre. S'esmenta que treballa més que sis mestres junts.

- 1724. El capítol de la catedral de Girona paga 233 lliures pel nou penó de la processó de Corpus. Entre 1724 i 1733 hi realitza les pintures dels retaules de Sant Narcís i dels Dolors, a més d'altres treballs per a la capella de Santa Elisabet.
- 1725. Fra Francesc Moragues, ministre provincial de l'orde de sant Francesc expressa la voluntat d'encarregar vint pintures amb representacions de la vida de sant Francesc per al claustre del convent barceloní. El cicle, avui conservat al MNAC, fou realitzat entre 1729 i 1733.
- 1727-1729. Dates probables de la intervenció del pintor al conjunt dels Dolors de l'església de Santa Maria de Mataró.
- 1728. Pinta el quadre Sant Pau caient del cavall camí de Damasc del retaule de la capella de la casa de Convalsència de l'Hospital de la Santa Creu de Barcelona, encara in situ.
- 1730. Comença la dècada dels grans treballs arreu del Principat, com ara la intervenció a les capelles de l'església de Betlem de Barcelona o la sèrie de la Vida de Sant Bru per a la cartixa de Montalegre.
- 1737. El capítol de la catedral de Saragossa proposa el seu nom per a la decoració de la Santa Capella.
- 1739. El Col·legi de Pintors torna a denunciar-lo. La seva defensa és un manifest en favor del lliure exercici de la Pintura.
- 1743. Pinta dues de les deu teles previstes de la Vida de Sant Tomàs per a la capella del Seminari dels pares jesuïtes de Barcelona. Les vuit restants les acabà el seu fill Josep entre 1754 i 1766.
- 1747. El 7 d'octubre mor la seva dona Eulàlia.
- 1749. Darrera notícia d'índole artística. Reconeix haver rebut 324 lliures en concepte de quatre quadres per a l'antecapella del Roser del convent de Santa Caterina Màrtir de Barcelona.
- 1750. El 28 de juliol atorga testament davant del notari Josep Rojass Albaret. Nomena hereu universal al seu fill Josep Viladomat i Esmandia.
- 1755. Mor a Barcelona el 22 de gener a l'edat de 76 anys, 9 mesos i 22 dies.

Les seves despulles són traslladades al vas mortuori familiar de l'església de Santa Maria del Pi.

Les arrels i la família berguedana

El pare del pintor, Salvador Viladomat i Ràfols (1648-1687), nascut a Berga, abandonà la seva vila natal per traslladar-se a Barcelona l'any 1671. Tenia 23 anys i ben segur que buscava un futur millor, com també ho havia fet el seu germà, el terrissaire Benet Viladomat.

Salvador era daurador (3) i a Barcelona va treballar tretze anys al taller del pintor i daurador Bernat Amorós. Fou en aquesta ciutat on el dia 16 de març de 1674 es va casar amb Francesca Manalt, filla de pagesos solsonins, i on van néixer els seus fills: Antoni (1678), Agustí (1682) i Miquel (4). Salvador havia après l'ofici de daurador amb el pintor Pasqual Bailón Savall (Berga, 1650 aprox - Barcelona 1691), un altre berguedà instal·lat a la capital, al menys des de 1678, data en què se l'ha pogut documentar treballant en diferents encàrrecs. Entre altres obres Savall és autor de diverses pintures per a la capella de Sant Pere Nolasci Sant Ramon de la catedral de Barcelona (1688) on els especialistes hi han vist paral·lelismes amb les d'Antoni Viladomat.

Uns mateixos orígens, el mestratge que el pare va rebre de Savall, el fet que aquell estès treballant a la catedral, prop de la residència familiar dels Viladomat quan el Salvador va morir a l'edat de 39 anys deixant l'Antoni orfe amb 8 anys—edat en la qual s'iniciava l'aprenentatge d'un ofici—, fan pensar que Savall fou el primer mestre d'Antoni Viladomat.

El trasllat a Barcelona no el va desarrelar totalment la família de Berga. Els artistes d'aquesta època treballaven desplaçant-se per tot el país per a complir els seus encàrrecs i, en el cas de Salvador Viladomat, el portaren, el 1682, a treballar a la catedral de Solsona. El 1687, probablement trobant-se malalt, feu testament a Barcelona i va morir al cap de pocs dies, jove, deixant la vídua al capdavant del taller i tres fills orfes. La branca berguedana

dels Viladoma —el seu cosins, Fra Baltasar Viladomat, prior de Sant Salvador de la Vedella i Tomàs Viladomat sacerdot i pintor— es va mantenir en contacte amb el pintor i els seus germans, tal i com ho demostra la documentació.

L'Agustí, el germà d'Antoni, que heretà del seu pare l'ofici i el taller de daurador, va col·laborar i viure sempre prop del seu germà gran que, mica a mica s'anava fent famós, com a pintor. Casat amb la berguedana Eulàlia Puig, el matrimoni va viure una curta

Arribada d'Elisabet Cristina de Brunswick a Mataró el 25 de juliol 1708.

La reina Elisabet Cristina de Brunswick-Wolfenbüttel, esposa del rei Carles III i després emperador Carles VI del Sacre Imperi Romanogermànic. Fou rebuda per les autoritats de la ciutat catalana, i es va instal·lar a la casa de Jaume Baró (al carrer Ample de la Ribera). Aquest gravat el va fer a Amsterdam el 1716. Fa 16 x 19 cm i es troba al Museu d'Història de Catalunya. Es va mostrar l'any 2007 a l'exposició "Catalunya i la Guerra de Successió".

temporada a Solsona —1735—, però la residència permanent era al carrer del Bou de Barcelona, la casa familiar on el pare havia instal·lat el taller. Agustí va morir l'11 de maig de 1744 i va deixar la seva esposa hereva universal i, en cas que aquesta faltés, al seu germà Antoni, perquè el matrimoni no tenia fills. Amb el temps, les propietats de l'Agustí varen passar a Josep Viladomat i Esmandia, fill d'Antoni i nebot seu.

La Guerra de Successió i els Viladomat

La mort prematura del pare i la guerra, i sobretot el llarg setge de Barcelona, van estroncar la vida de la família Viladomat. Temps difícils per una vídua que, pel que sembla i en contra de la costum, portava el taller en un temps en què no es reconeixia l'ofici a les dones, tampoc quan aquestes eren les vídues dels mestres i per tant vinculades al taller i al negoci familiar.

A tot això cal afegir-hi la situa-

ció de crisi provocada per la guerra que s'apavagà amb la formació de la cort a l'entorn de l'arxiduc Carles III, que s'envoltà d'artistes estrangers. El 1709 Viladomat, amb només vint anys, ja treballava en dos retrats dels arxiducs que no s'han conservat; també consta que el 1711 treballava al costat del pintor i escenògraf Ferdinando Galida Bibiena —l'encarregat de fer l'escenografia de les representacions d'òpera que es feien a la Llotja— en la decoració de les pintures de l'església de Sant Miquel. Va ser l'únic deixeble català del mestre italià i en va aprendre els secrets de la perspectiva, nocions d'arquitectura—que li serviria per donar un espai als seus personatges—, la pintura al tremp i a l'oli, i la tècnica del clarobscur.

Viladomat va estar de sort; al no estar agremiat ni ser membre del Col·legi de pintors, es va lliurar de fer serveis militar com a membre de la coronela i es va poder dedicar al que més l'apassionava, la pintura, protegit de la guerra i dels seus mals, en un

Pintures del cycle de Sant Francesc del Museu Nacional d'Art de Catalunya

El convent de Sant Francesc o convent de Framenors va ser el principal establiment de l'orde franciscà a Barcelona. La tradició explica que el mateix Sant Francesc d'Assís va venir a Barcelona el 1211, com a pelegrí camí de Santiago de Compostela. L'església i els dos claustres eren un dels millors exemples del gòtic primerenc a Catalunya. Hi va ser entre 1240 i 1835, quan va ser desamortitzat i, poc després, enderrocat en 1837. El claustre major estava decorat amb una sèrie de vint olis de grans dimensions que narren la vida de Sant Francesc d'Assís, una de les millors obres d'Antoni Viladomat i Manalt.

entorn singular, excepcional, a la cort de l'arxiduc. El gener del 1713 estava a punt de signar-se el tractat d'Utrecht, que deixava els catalans abandonats a la seva sort, i malgrat que la ciutat ja es preparava per a un llarg setge, Viladomat continuava treballant en un retrat del mariscal Guido von Starhemberg, comandant en cap de les tropes austríacistes, que se l'hauria emportat cap a Viena (5).

Però no tot va anar bé. La seva mare, Francesca Malart, va morir el 22 de juliol de 1714 víctima dels terribles i continuats bombardejos que assetjaven Barcelona; fou enterrada a Santa Maria del Mar. La casa familiar, molt afectada, es va haver de reconstruir i els germans Viladomat es van instal·lar, provisionalment, en una casa de lloguer. De fet, fins a la dècada dels vint, quan comença el seu període d'esplendor com a pin-

tor, no es coneix amb exactitud on vivia i on treballava. Joaquim Fontanals, el primer biògraf del pintor, el situa a Reus però també podria haver acompanyat al seu germà Agustí que, almenys entre 1716 i 1721, va treballar com a daurador a Cadis.

A partir de 1720 les coses començaren a anar millor. Aquest any es casava, a Santa Maria del Pi, amb Eulàlia Esmandia, cosina germana de Josep Esmandia i Milans(6) l'hereu d'una família de comerciants de Mataró que, declarats austríacistes, van prosperar sota el regim borbònic de tal manera que el 1735 Josep Esmandia constava com a receptor del Tribunal de la Santa Inquisició de Catalunya i ciutadà honorat de Barcelona. Del matrimoni només van poder salvar un fill, Josep, que també es dedicà a la pintura, sense, però, aconseguir

ni l'èxit ni el reconeixement del seu pare.

Sant Francesc de Barcelona i Sant Francesc de Berga: unes pintures salvades i altres perdudes

L'any 1925 Joaquim Folch i Torres (7), l'home de la Mancomunitat al front del patrimoni, l'art i dels museus a Catalunya, publicava a la revista *Gasetta de les Arts* (8) que ell dirigia, dos interessantíssims articles titulats "Un doble de la sèrie de la «Vida de Sant Francesc» del pintor Viladomat, descobert a Berga" i «Un Viladomat a Florència i altres 'notícies sobre els Viladomats

Actualment s'exposen al Museu Nacional d'Art de Catalunya.

La sèrie de Berga constava de 16 teles més petites (10), de 45 x 53 cm., amb una iconografia quasi idèntica a la sèrie de Barcelona, i que segons Folch eren esbossos previs a l'obra barcelonina. Però deixem que el text que va escriure Folch i Torres parli: "Els quadres que s'han trobat a Berga ara de poc, no són una còpia reduïda dels quadres grossos, sinó un estudi de solucions, en petit, a desenrotllar en la gran tela definitiva. I ho creiem així perquè en aquestes petites teles no hi ha cap de les fadors de la còpia, sinó la vívida energia del què es va creant, del que raja del pinzell, del que surt espontani de la mà del mestre. Si fossin reduccions de l'obra grossa, altrament serien aquells blancs pastats amb amor; la vivor d'aquells rojos cuïnats amb entusiasme. Agudeses de to i harmonies de matisos, que en l'obra grossa es perden; Viladomat creant és en els quadrets de Berga, per nosaltres, i així els tenim com un document doblement interessant, perquè són el pinyol, el moll de l'obra menor de Viladomat".

I tant o més interessant que els elogis, és la descripció de la troballa, la identificació d'aquestes pintures, que Joaquim Folch i Torres descriu així: "L'honor d'aquesta interessantíssima troballa, la devem al jove artista bergadà en Manuel Boixader (11). Aquest home intel·ligent i amorós de les coses d'art i de les coses de Berga, va saber pel P. Superior del Convent de Franciscans de Berga, Rnt. Francesc Sedó, que a les golfes, hi havia uns quadres vells guardats que no sabien el que eren. Fora de Berga, complint a Lleida el servei militar, el jove Boixader, coneixedor dels antecedents de família que Viladomat tenia a Berga, sabent-lo pintor dels PP. Franciscans de Barcelona, pensava –com ens deia en sa lletra– des de la vella Catedral de Lleida, convertida en Caserna, en si els quadres de les golfes dels franciscans, serien de Viladomat.

De retorn a sa ciutat nadiua, en Boixader, el primer que va fer, fou veure els quadres. Ja a les golfes, en un munt, lligat amb una corda d'estam, plens de pols i desídia, hi havia setze petites teles de igual mesura (0,53 x 0,45 1/2, m.) que a primer cop d'ull es veien com obres de Viladomat. Sorprès encara, perquè els temes coincidien amb els de la

sèrie de Barcelona, i més sorpresa, en netejar-los (cosa que en Boixader feu amorosa i curiosament), i observar que es tractava d'unes pintures plenes de vigoria i de les que es poden judicar bones, entre les bones del pintor.

Fou en aquest punt que el senyor Boixader ens va comunicar la troballa. Ple d'entusiasme, vingué a veure'ns amb sis de les teles trobades, i — comprovàrem davant les teles grosses del Museu totes les seves asseveracions. Un honor per a Berga, certament era el tenir-les i ho era pels PP. Franciscans de la ciutat, i sobre tot ho era, per ésser d'un mestre fill de pares bergadans. Així en Boixader projectà una exposició de les obres il·lustrada amb una conferència sobre Viladomat, que jo hauria donat amb molt gust, responent a la seva demanda... però... Ara ens diuen que els quadres no són a Berga. Ara ens fan saber alguns amics d'aquella ciutat, que per ordre del P. Provincial dels Franciscans, els han tret d'allí i els han dut al Convent de Vic (Mn. Gudiol els podrà veure, varem pensar)... I això perquè serà?... Es clar que si els PP. Franciscans són amos d'una cosa la poden portar on vulguin, però per què no donar a Berga el goig de veure'ls en una exposició i que hauria sigut un bell homenatge a Viladomat, i per què no guardar-los a Berga on tothom els hauria estimat?...

Esperem que el gust dels Superiors de la Ordre, per a veure les obres, serà l'únic motiu d'aquest trasllat, i que els bergadans no hauran pas de queixar-se del allunyament de les pintures, i que al retornar podran ésser exposades públicament per què tothom les conegui".

Preocupat per el trasllat dels quadres de Berga a Vic, Joaquim Folch i Torres no va abandonar el tema. Al cap d'uns mesos tornava a publicar a la *Gasetta de les Arts*, en relació a les pintures dels framenors de Berga: "Sobre les petites teles descobertes a Berga la tardor passada, troballa varem donar notícia als nostres llegidors, podem afegir-hi avui la de què foren traslladats al convent dels Pares Franciscans de Vic, on foren examinades pel Conservador del Museu Vigatà, l'eminent arqueòleg i estimat amic nostre Mn. Josep Gudiol. Sembla que en ocasió de les protestes que motivà a Berga el trasllat de les dites pintures fora de la localitat, alguns dels elements afectes als pintor Viladomat, feien notar que no era just que alhora que es movia tant enrenou pels que deixaven caure en ruïnes l'anterior convent dels PP. Franciscans de Berga, del qual els foragità la revolta del 1835, i que essent ara una propietat de l'Ajuntament, podria ésser decorosament arreglat i novament habitat pels religiosos. Sens dubte la justesa d'aquest punt de vista, que no justifica, però, el trasllat dels quadres, féu que s'arribés a un acord, i que dintre poc els PP. Franciscans de Berga passin a ocupar la seva antiga residència, salvant tant vell edifici conventual digne de què sia conservat.

Es diu a Berga que amb motiu d'esta els PP. Franciscans la seva residència al vell convent, les teles de Viladomat, que els bergadans estimen pel seu valor i per ésser obra d'un artista oriünd d'aquella població, i envers la qual demostren patent afecte, tornaran a Berga i seran exhibits en el convent.

Joaquim Folch i Torres i Mn. Joan Serra Vilaró van aportar llum la identificació de les pintures sobre la vida de Sant Francesc procedents del convent de Berga i perdudes durant la Guerra Civil.

Insistim en creure que les teles de Viladomat de Berga foren els bocets originals dels quadres de la Vida de Sant Francesc que l'artista va pintar per als PP. Franciscans de Barcelona. Un examen posterior als nostres comentaris ens ho indica. Que els PP. Franciscans de Berga tenien aquelles obres en gran estima ho demostra el què, en venir la revolta del 1835, en salvar-se els frares, amb l'Arxiu, se'n emportessin les teles. D'aquest fet interessant i del seu retorn als actuals PP. Franciscans, ens en dona compte una interessantíssima lletra que hem rebuda fa alguns dies de l'eminent arqueòleg i estimat amic Mn. Joan Serra i Vilaró, Conservador del Museu Diocesà de Solsona.

Mn. Joan Serra Vilaró (12) es va posar en contacte, via carta, amb Folch i Torres i aquest va transcriure íntegrament la carta en el seu article. Serra Vilaró aporta llum a l'afer del trasllat de les pintures de Berga a Vic explicant que: "... no tinc cap dubte de què són les mateixes que vaig veure fa una vintena d'anys a l'Humà — vol dir El Llomà - de Malanyeu" on s'haurien traslladat per evitar que fossin saquejades i cremades el 1835. La carta continua dient:

»Quan jo era de Vicari a Solsona vaig fer coneixença amb el propietari d'aquesta gran pagesia, qui era vingut a la capital de la diòcesi a veure

algun dels seus fills que estudiava la carrera eclesiàstica. Conegudes les meves aficions, va explicar-me que a la golfa de casa seva hi tenia tot un munt de pergamins i uns quadres amb la vida de Sant Francesc, que la pols i les goteres anaven fent malbé.

Aquestes teles i pergamins — va explicar — es trobaven a casa seva des de l'any 35, en qual data, al fugir de Berga els PP. Franciscans, s'hi refugiaren i hostatjaren, amagats, durant alguns dies. Marxaren, sense pagar res, deixant, en penyora del deute, els pergamins i els quadres. "Jo volia vendre-m'ho tot — me digué —; però un antiquari només me'n va prometre deu duros. Me'n hagués donat una cinquantena, encara.»

Amb aquestes curtes pretensions ja em veia meu l'arxiu i les teles. Quedàrem entesos que hi aniria per tal de veure si fèiem tracte. No tardí pas gaire; però vaig tenir la mala sort d'ensopegar una diada inútil: l'amo, amb altres de la família, era fora a fer capítols o comprar les robes per una filla que es maridava. A la casa només hi havia l'esposa o una tia, no ho recordo bé, amb la mainada. Aquesta bona dona va mostrar-me les golfes; vaig llegir alguns pergamins, entre els quals recordo hi havia el de l'establiment dels framenors a Berga; vaig admirar les teles que reconeguí de seguida

com a obra del gran pintor bergadà i, després d'un bon dinar, no em tocà més remei que entornar-me'n, puix ignoraven quan tornaria l'amo.

Al tornar-hi, abans d'un any, feia vuit dies que l'amo de l'Humà — El Llomà — n'havia fet donació als frares franciscans novellament establerts a Berga. No em va doldre:

la cosa havia tornat al seu legítim propietari; però m'agullonava aquesta pregunta: què en faran aquests bons religiosos de les teles? Pel que he llegit en la vostra GASETA, les van canviar de golfa.

»Vostre devot amic,

JOAN SERRA I VILARÓ.»

L'article continua amb més informació, ara per part i novament de Joaquim Folch i Torres:

“Finalment, hem de donar una altra nova relativa a les relacions de Berga amb Viladomat, i és que en el Cambril del Santuari de Queralt hi han quatre teles que sens dubte sortiren de l'obra del mestre. Com a fals figuren en algun vell inventari, i donats els caràcters de les pintures en qüestió, la seva identificació com a procedents del taller de Viladomat és facilíssima. Dues altres teles d'igual tamany i enquadrament que les anteriors, pintades cap a la fi del segle XIX, fan pensar en si podrien ésser dues pintures de Viladomat destruïdes, que una mà poc experta va repintar damunt. Una operació de neteja a fons podrà aclarir aquest dubte.

Evidentment, les pintures del Cambril de Queralt no tenen pas la valor artística de les de la Vida de Sant Francesc dels PP. Franciscans. Són obra de taller, més aviat d'aquelles que feia Viladomat com apressadament els molts encàrrecs que tenia. De tota manera és molt lloable el respecte que la Junta del Santuari, i amb ella el seu President i el capellà custodi, tenen per aquelles pintures que assenyalen

un altre pas del mestre en la terra dels seus pares.

JOAQUIM FOLCH I TORRES.”

Però que se'n van fer d'aquestes pintures del convent de Sant Francesc de Berga? Es van perdre el 1936, als primers dies de la Guerra Civil, quan encara eren al convent del Remei de Vic. Miralpeix (13) considera que les pintures del convent de Berga segurament eren còpies del mateix Viladomat realitzades a posteriori, potser amb la participació d'algun membre avantatjar del seu taller, com per exemple Manel Tramulles. Còpies, esbossos, rèpliques que fetes en el context de la fama que van tenir les pintures barcelonines entre els franciscans que deuriem encomanar-ne més,

en aquest cas els de Berga, per la doble vinculació, la de l'ordre i la de la família.

L'èxit de Viladomat i el col·leccionisme

Antoni Viladomat fou un pintor d'èxit. Ell es considerava un artista –no un artesà, tampoc un mestre del gremi– i com a tal fou tractat i reconegut, especialment pels seus clients, que foren molts, no tant pels gremis ni pels integrants del col·legi de pintors

Capella dels Dolors de Mataró

El conjunt dels Dolors, construït entre els anys 1694 i 1798 per la Venerable Congregació de Nostra Senyora dels Dolors, es compon de Capella, Sagristia, Sala de Juntes, Cor i Cripta. Antoni Viladomat decorà la Capella i la Sala de Juntes i en pintà les teles entre els anys 1722 i 1737. La capella i la Sala de Juntes es mantenen totalment en el seu estat original; són el més important conjunt pictòric de Catalunya del segle XVIII que ha arribat fins a nosaltres. A la Capella pot apreciar-se, igualment, la magnífica gelosia del Cor.

de Barcelona, contra els quals pledejà com a mínim dos cops. Un dels arguments que va fer servir explica fins a quin punt es sentia allunyat dels seus correligionaris que li reclamaven que havia de fer l'examen: “Imagineu-vos que arribés Rubens a Barcelona. Li faríem passar l'examen?”.

Certament que Viladomat no era Rubens i per molt que ell reclamés aquesta categoria, la història de la pintura no l'ha posat tant amunt. Amb tot, déu n'hi do; fou un dels artistes més cèlebres del sud d'Europa. Les xifres de

la obra catalogada superen i en molt, les de qualsevol dels artistes de la seva època: se'n coneixien 230 i es tenen notícia d'unes 200 més, i són fruit d'una llarga trajectòria professional que va dels 16 als 76 anys. Com podia treballar tant?, com és que ens ha arribat tanta obra?.

Antoni Viladomat va rebre encàrrecs de tot Catalunya, també a importants ciutats d'Espanya, com Madrid i Saragossa, Andorra, París i Londres. Entre el catàleg de la seva extensa obra figuren

obres que han format part d'importants col·leccionistes de pintura com Claudi Lorenzale (14), Charles Deering (15), el mecenes de Russinyol i de Casas. Entre la impressionant col·lecció de Ròmul Bosch Catarineu (16), ampliada posteriorment per Muñoz Ramonet, i que és propietat de l'Ajuntament de Barcelona, també hi figuren Viladomats.

Viladomat no treballava sol, cosa freqüent en l'esquema dels gremis i també en l'organització dels grans tallers dels pintors europeus de la seva època; els experts distingeixen, en algunes de les grans sèries o en les obres de més envergadura, més d'una mà, la dels deixebles, la dels pintors del seu taller. Un taller ubicat al costat de la casa familiar, al Carrer del Bou, a tocar de la plaça Nova i de la Catedral, al qual va sumar-hi una escola de dibuix que fou pionera en el seu temps, i on els seus alumnes aprenien a dibuixar, la tècnica bàsica sobre la qual després es pot pintar bé. Es pot dir que la seva acadèmia fou la primera escola d'art de Barcelona.

La seixantena de dibuixos conservats al MNAC, recopilats pel

col·leccionista i metge Joan Ramon Campaner, i que després van passar a ser propietat de Raimon Caselles (1855-1910), periodista, crític d'art, narrador modernista i col·leccionista, el gran reivindicador del barroc català, són testimoni d'aquesta escola d'art i de la qualitat de Viladomat com a dibuixant. Els seus deixebles, alumnes d'aqueta escola, com per exemple els germans Tremullas, foren també grans dibuixants.

Una qualitat que fou la base del seu prestigi. El pintor Rafael Mengs (17), impressionat al veure la col·lecció de pintures del convent de Sant Francesc de Barcelona, el qualificà com el millor pintor d'Espanya del moment, i aquest elogi fou recollit i divulgat pels grans historiadors espanyols: Antonio Ponz al seu famós “Viaje por España”, Leandro Fernández de Moratín, Juan Agustín Cean Bermúdez el va incloure el seu Diccionari d'artistes de l'Acadèmia de Sant Fernando i l'historiador de l'art, Joaquim Fontanals del Castillo (1842-1894) en va fer la primera biografia i catàleg.

La seva fama i reconeixement s'allargà fins a principis del s. XX, al considerar-lo com l'artista que va portar la pintura catalana a la modernitat. També fou un pintor popular; el seu nom figura en carrers i places de Catalunya i la seva imatge en escultures, segells, postals, i fins i tot en vitelles de cigars havans. El conegut i temut lladre d'art, René Alphonse van der Berghe, més conegut com a «Erik el belga», va robar, el 30 de gener de 1981, un conjunt de més de cent peces del Museu Víctor Balaguer de Vilanova i la Geltrú. Una part de les pintures va ser recuperada l'any 1983, entre elles un magnífic “Sant Antoni” després de la confessió del mateix autor del robatori. Les pintures, que havien estat trobades a la Haia i a Alemanya, van passar al Ministeri de Madrid i posteriorment van tornar al seu museu, un cop restaurades (18). Ara, després d'un llarg temps d'oblit, i gràcies a la important tasca del professor Miralpeix, s'han pogut organitzar les exposicions de la seva obra i es pot parlar que Viladomat és el pintor del Tricentenari.

La col·lecció berguedana perduda i el retrat d'Antoni Viladomat

Probablement un de les persones que va tenir un major nombre d'obres de Viladomat fou el seu parent, el daurador berguedà Dídac Puig. Expliquem-ho.

L'any 1787 moria, sense fills, sense reconeixement i en l'anonimat més absolut, Josep Viladomat Esmandia, fill del pintor Viladomat. El mateix any en què Nicolàs Rodríguez Laso pagava una làpida de marbre que, situada a l'església de Sta. Maria del Pi, recordava que allí hi havia la tomba d'Antoni Viladomat I Manalt: "ANTON VILADOMAT PICTORI, BARCIN. QUI. INTRA. PATR. LARES. NATURA MAGISTRA. ATIS. EXELLENTIAM. COMPARAVIT. Nicolaus. Rod. Laso. P. Desessit. Anno. MDCCLV",

Els familiars més directes de Josep, i per tant els seus hereus, eren els berguedans Maria i Dídac Puig, mare i fill, probablement la germana i el nebot d'Eulàlia Viladomat Puig, l'esposa d'Agustí Viladomat i Manalt, per tant la tia i el cosí de Josep Viladomat Esmandia. No eren però els únics a disputar l'herència, prou important, atès que comprenia a més de cases a Barcelona, terrenys i diners, d'un nombre elevadíssim de pintures el pare i fill Viladomat, unes 262. Reclamava també l'herència el metge Alsamora, argumentant que era el fillol de Josep i també un gran amic. El plet, complex i llarg, va generar un expedient que recollia tota la història de la família Viladomat (partides de naixement, capítols matrimonials, cartes, llibretes de comptes, testaments, etc.) que van fer possible que es designés als Puig de Berga com hereus legítims. Aquesta important documentació es la que va permetre a Joaquim Fontanals del Castillo (19) elaborar la primera biografia i catàleg de l'obra de Viladomat (20).

Probablement Maria i Dídac Puig eren l'àvia i el pare del comerciant, arquitecte i pintor Pere Puig (Berga 1759—?), al qual se li atribueix la construcció de l'altar major, laterals i cambril de l'església de Sant Salvador de la Vedella l'any 1793, pintures del Santuari

Antoni Viladomat, Autoretrat. Museu Nacional d'Art de Catalunya. FOTOGRAFIA: ARXIU MAS.

de la Mare de Déu de Queralt, i treballs al monestir de Serrateix el 1809, a més de la direcció d'una acadèmia d'arts a Berga.

La col·lecció de Viladomats, les 262 pintures d'Antoni i Josep, propietat de la família Puig es va perdre quan, en el context de la Guerra del Francès, el 1814, foren cremades a la plaça de Berga (21). La casa de la família Puig fou saquejada "...y quemados y robados los muebles y ajuar, fue también este retrato de los purificados en la plaza de Berga por público auto de fe de la ponzoña liberal de su entonces dueño y poseedor" (22). Fontanals explica que només se'n salvà un i parcialment, i aquest era l'Autoretrat d'Antoni Viladomat, una obra de 1750 aprox, que després d'una primera restauració va permetre

apreciar el rostre i les mans del pintor. També explica que segons conversa mantinguda amb Tomasa Capella i Puig —hereva barcelonina dels Puig de Berga— el quadre havia estat a les golfes de l'hospital de Berga, d'on el van recuperar els hereus per netejar-lo i restaurar-lo.

En 1877 Joaquín Fontanals el va reproduir en la seva obra essent l'últim historiador que el va veure quan era propietat de Tomasa Capella Puig, que el va fer restaurar per Mn. Aragón. L'Autoretrat va ingressar al MNAC l'any 1951 format part d'un llegat d'Enriqueta Farriols, viuda de Cabañó, i des d'aleshores s'ha conservat a les sales de reserva, oblidat de tothom, fins que fa poc fou descobert i identificat per Miralpeix (23).

Teresa Sesé ha escrit: "La història de l'art és plena d'obres mestres extraviades i de genis incompresos o oblidats que mai no formaran part del relat oficial. Però de tant en tant, de forma inesperada, en

algun lloc apareix una tela amb història agitada i final feliç. És el cas de l'enigmàtic autoretrat del pintor Antoni Viladomat (1678-1755), que es va salvar de la foguera durant la primera guerra carlina i ara, gairebé dos-cents anys després, reapareix, tenaç malgrat les ferides del greuge, per mostrar-nos l'autèntic rostre del pintor. I, de passada, el seu tarannà d'artista. No se sap bé, i potser no se sàpiga mai, quina va ser la motivació de Viladomat en pintar-lo ni les raons d'aquell ciutadà de Berga que s'hi va jugar la pell en rescatar-lo in extremis de les flames, però la recent troballa en les reserves del Museu Nacional d'Art de Catalunya (MNAC) sembla un cas de justícia poètica" (24).

Notes

- (1) MIRALPEIX, F. (2005), El pintor Antoni Viladomat i Manalt (1678-1755): biografia i catàleg crític, Universitat de Girona-Tdx (tesis doctorals en xarxa), 2005. www.tesisenxarxa.net/TDX-0421105-112821/index.html Aquesta es la font bibliogràfica a partir de la qual es construeix aquest article. MIRALPEIX I VILAMALA, F.: Antoni Viladomat i Manalt 1678-1755. Vida i Obra, Museu d'Art de Girona, 2014.
- (2) Tres-cents anys dels fets de 1714. Recordant la nostra història amb la mirada posada al futur. El Pintor Antoni Viladomat i Manalt (1678-1755), Nota de premsa 2014, Departament de Presidència, 2014.
- (3) Els dauradors aparegueren a la baixa edat mitjana com una especialitat de luxe dins els gremis de fusters, i els de Barcelona organitzaren un gremi propi el 1596. Eren a la vegada entalladors i esgrafiadors, i practicaven l'escultura, la pintura i fins i tot l'arquitectura. L'ofici tingué una embranzida durant el s XVIII i primers anys del XIX.
- (4) Miquel Viladomat figura com estudiant el 1724 i com a prevere de l'església de Sant Just i Sant Pastor de Barcelona on va atorgar testament el 1750.
- (5) COLL, Maria i MIRALPEIX, Francesc: "Viladomat. L'esplendor del Barroc català", Revista Sàpiens núm. 142.
- (6) Enric Subià i Coll: "Les Esmandies: un casal i una família (segle XVIII)", Sessió d'Estudis Mataronins, Mataró 2005: Núm.22
- (7) Joaquim FOLCH i TORRES (Barcelona, 1886-1963) museòleg, historiador i crític d'art, va salvar per dues vegades el patrimoni

artístic català: primerament, amb la sortida del patrimoni romànic de les esglésies del Pirineu i, després, durant la guerra civil. Dels seus escrits destaquen tant la creació i direcció de la «Pàgina Artística» de La Veu de Catalunya (1907-1920; 1927-1930), que tanta influència exercí en l'orientació estètica del Noucentisme, com la memorable revista *Gasetta de les Arts* (1924-1930), i l'eina científica i de divulgació dels museus d'art, *Butlletí dels Museus d'Art de Barcelona* (1931-1937). Fou director general dels Museus d'Art de Catalunya (1920-1939) i secretari de la Junta de Museus, una responsabilitat des d'on va fer viable l'arrencament de les pintures murals romàniques del Pirineu, pilars de les actuals col·leccions del MNAC, o la constitució de les col·leccions que integren el Museu de Ceràmica. Amb la dictadura de Primo de Rivera és destituït del seu càrrec de funcionari municipal i restituit el 1930. Va liderar la preservació del patrimoni català en els moments difícils de la Guerra Civil, custodiant-lo lluny de les zones de conflicte (Olot, París, Maisons-Laffitte). Per aquesta activitat, l'any 1939 va ser condemnat pel Tribunal de Depuració de Funcionaris Municipals a 12 anys i un dia de reclusió temporal, pel delicte «de auxilió a la rebelión armada». Fou el germà petit de la nissaga dels Folch i Torres, destacats catalanistes amb presència de tots els seus membres dins la intel·lectualitat catalana de començaments del segle XX.

- (8) *Revista d'art, història de l'art, i arqueologia* dirigida per Joaquim Folch i Torres i publicada quinzenalment a Barcelona entre 1924 i 1927.
- (9) FOLCH I TORRES, Joaquim M. «Un doble de la sèrie de la "Vida de Sant Francesc", del pintor Viladomat, descobert a Berga». *Gasetta de les Arts* II, núm. 35, 1925.
- FOLCH I TORRES, Joaquim M. «Un Viladomat a Florència i altres notícies sobre els Viladomats de Berga». *Gasetta de les Arts* III, núm. 54, 1 agost de 1926. A la *Crònica d'Arqueologia i Història de l'Art de l'Annuari de l'Institut d'estudis Catalans 1921-1926* també es va fer ressò de la troballa d'aquetes pintures de Viladomat al convent de Sant Francesc de Berga. Pàgines 1259-160.
- (10) «Naixement de Sant Francesc»; «Un home estén la seva capa perquè la trepitgi el jove Francesc»; «Sant Francesc rep l'ordre del Crist de Sant Damià de reparar la casa de Déu»; «Sant Francesc renuncia als seus bens sota la pro-

tecció del bisbe d'Assis Guido II»; «La Conversió de Fra Bernat de Quintaval»; «Temptació de Sant Francesc a Sartino»; «Sant Francesc es torturat pels dimonis»; «Jesús concedeix a Sant Francesc la indulgència de la Porciúncula»; «Aparició d'un àngel a Sant Francesc mostrant-li la puresa del sacerdot»; «Sant Francesc escriu la nova regla de l'orde a La Verba»; «Sant Francesc dona a Jesús tres monedes»; «Aparició de la Sagrada Família a Sant Francesc»; «Sant Francesc rep els estigmes»; «Sant Francesc i Santa Clara al convent de Santa Maria dels Àngels»; «Sant Francesc escoltant melodies angèliques»; «Mort de Sant Francesc».

- (11) Probablement es tracta del que fou director del Museu de Solsona durant la guerra civil, nomenat per Francesc Viadiu que presidia el comitè revolucionari de Solsona. El comitè intervingué directament en la salvació del Museu i de molts béns de les parròquies que hi foren traslladats i ocuparen les sales del primer pis del palau episcopal. Cap al final de l'enfrontament bèl·lic, una bona part del fons del Museu passà a Ginebra per ordre del Govern de la República.
- (12) Joan Serra i Vilaró (Cardona, 1879-Tarragona, 1969), eclesiàstic, historiador i arqueòleg, va exercir de capellà a les parròquies de Casserres, Bagà i Solsona. Es va fer càrrec de l'arxiu diocesà de Solsona l'any 1906, alhora que investigava per a l'Institut d'Estudis Catalans als arxius de Bagà i la Poble de Lillet. En 1909 va rebre l'encàrrec de gestionar el trasllat del fons del museu diocesà de Solsona a una nova ubicació. L'arquebisbe de Tarragona i cardenal Vidal i Barraquer el va cridar perquè dirigís les excavacions que es portaven a terme a la necròpolis paleocristiana. Va ser membre de la Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona, Real Academia de la Historia de Madrid, Institut d'Arqueologia de Berlín i de la Pontificia Accademia Romana di Archeologia de Roma. Va ocupar el càrrec de president de la Comissió Provincial de Monumentos de Tarragona (1943-1946) i de comissari local d'excavacions (1941-1946).
- (13) MIRALPEIX, opus cit. pàg. 96.
- (14) Pintor català que juntament amb Pau Milà i Fontanals, representen el romanticisme medievalista, punt d'inici del moviment de la Renaixença.
- (15) Charles Deering (París 1852-Miami 1927) empresari i filantrop nord-americà que va viure una temporada a Catalunya.
- (16) Ròmul Bosch Caterineu (Barce-

Dibuixos conservats al MNAC

No s'entendria una part de la fama d'Antoni Viladomat sense atendre a la seva extraordinària capacitat com a dibuixant. El Museu Nacional d'Art de Catalunya (MNAC) conserva una bona col·lecció de dibuixos procedents del llegat de Raimon Caselles.

lona 1894-1936) industrial cotoner propietari de la colònia de Còdol Dret fou un dels col·leccionistes més importants d'Europa arribant a reunir més de dos mil peces d'art entre les que destaquen peces arqueològiques, pintura i escultura romànica i gòtica, pintura barroca i de pintura moderna. El 1933 va exposar part de les seves pintures a la Sala Parés amb la finalitat de vendre el major nombre d'obres possible per tal de sobreviure a la crisi econòmica que assolava les seves fàbriques de la Unió Industrial Algodonera. L'any 1934 va rebre un préstec, però, com a garantia, va haver de depositar gran part de la seva col·lecció d'art en els Museus de Barcelona que, un cop van inventariar totes les peces, les van repartir, en funció de la seva naturalesa, entre el Museu Arqueològic, el Museu d'Arts Decoratives i el Museu d'Art de Catalunya, antecedent de l'actual MNAC. Va morir de manera sobtada el 1936 i la seva col·lecció va romandre custodiada pels Museus fins que l'any 1950, Julio Muñoz Ramonet, va comprar la Unió Industrial Algodonera i amb ella la col·lecció d'art.

(17) Anton Raphael Mengs (Bohèmia, 1728 - Roma, 1779), pintor neoclàssic i teòric bohemí, que desenvolupà bona part de la seva obra a Espanya. En 1761 va pintar, en el sostre de la Villa Albani, a Roma, el fresc de El Parnaso,

que es va convertir en un manifest del neoclàssicisme per la seva evident ús de solucions preses dels mestres del Renaixement, en particular de Rafael. Aquell mateix any és cridat a Espanya, on romandria fins a 1769, essent nomenat Primer Pintor del rei Carles III, per a qui va treballar a l'embelliment del Palau Reial. Els seus frescos freds, de colors esvaïts i desproveïts d'emoció, segons el gust de l'època, van triomfar sobre els de Tiepolo, a qui Mengs va aconseguir arraconar. També va treballar com a retratista. Va tornar a Madrid entre 1774 i 1776, any en què, sentint-se malalt, va marxar a Roma on va morir el 1779. Va ser el pintor més famós i més ben considerat del seu temps i va exercir en els seus coetanis una influència notable.

- (18) *Memòria d'activitats del Centre de Conservació i Restauració de béns culturals mobles de la Generalitat de Catalunya, 1982-1988*, Barcelona 1988, p. 178-179.
- (19) Joaquim Fontanals i del Castillo (Cuba, 1842-Barcelona, 1894), historiador de l'art establert a Barcelona, col·laborà en el *Diario de Barcelona i la Ilustración Española y Americana* de Madrid. Fou membre de la Comissió de Monuments. Estudià (1869) la conservació dels monuments durant les revolucions franceses del 1789 i el 1848, i és autor de la monografia *Antonio Viladomat, el artista olvidado y maestro de la pintura catalana* (1877), primer estudi seriós sobre l'art català del s. XVIII. Deixà inèdita una segona part d'aquesta obra, publicada en part per Santiago Alcolea (1969). Col·laborà en la *Historia general del Arte*, de Lluís Domènech i Montaner.
- (20) MIRALPEIX, opus cit. Pàg. 298 i 299.
- (21) . MIRALPEIX, opus cit. Pàg. 1142 i 1143.
- (22) ALCOLEA GIL, Santiago: «La pintura en Barcelona durante el siglo XVIII», *Anales y Boletín de los Museos de Arte de Barcelona*, vol. XIV, 1959-60 [1969]. Op. Cit p. 325: «Capítulos inéditos a la obra de Joaquín Fontanals del Castillo».
- (23) MIRALPEIX VILAMALA, Francesc: «Antoni Viladomat Manalt (1678-1755). Anotaciones a su fortuna crítica y nuevas adiciones al catalogo, a RACBASJ. Butlletí XXVI, 2012, p. 45-62.
- (24) SESÉ, Teresa: «La primera supertar de l'art català. Viladomat», a *La Vanguardia*, diumenge 12/01/2014

El nou programa de suport al món local de la Diputació de Barcelona injecta 50 MEUR als municipis

La Diputació de Barcelona ja compta amb el nou Programa de suport a les inversions locals, dotat amb 50 MEUR, per tal de continuar destinant recursos al suport de les activitats i serveis que presten els ens locals i, especialment, aquelles destinades a garantir la qualitat de vida de les persones.

El nou Programa de suport a les inversions locals, presentat a Rupit i Pruit, està dotat amb 50 MEUR. FOTO: OSCAR FERRER / DIPUTACIÓ DE BARCELONA.

Redacció/ Barcelona

Per al president de la Diputació de Barcelona, Salvador Esteve, el programa «vol ser una resposta eficaç i ràpida a la insuficiència financera derivada del context de crisi», i per això es desglossa en dues vies: «el suport a les inversions financera-ment sostenibles -en compliment del que determina la llei estatal- dotat amb 35 MEUR, i el suport a la prestació adequada de serveis públics locals -a lliure disposició dels municipis- amb 15 MEUR». Esteve també afirma que «la Diputació no distingeix entre pobles grans

La finalitat del nou programa és donar una resposta ràpida i eficaç a les necessitats derivades del context de crisi econòmica i de la situació d'insuficiència financera en què es veuen immersos els municipis.

ni petits perquè la nostra feina és treballar per l'equilibri territorial amb l'objectiu que els serveis públics estiguin a l'abast de tothom».

El president considera que la Diputació de Barcelona ha fet un gran esforç per dotar amb el màxim de recursos la

Els municipis petits, la prioritat de la Diputació de Barcelona

Amb l'objectiu de vetllar pels municipis que, pel fet de tenir un baix volum de població disposen d'una estructura organitzativa menor, la Diputació de Barcelona ha establert una "Línia específica de suport al petit municipi". D'aquesta manera, la corporació tindrà una especial consideració, en totes les seves accions, amb els municipis de menys de 1000 habitants que requereixen d'un suport i d'una assistència ajustada a les seves capacitats, característiques i necessitats.

Cal tenir en compte que el 30% dels municipis de la demarcació de Barcelona no arriben al miler d'habitants i «no disposen de

recursos tècnics i jurídics suficients», segons el president, dificultat que s'intenta pal·liar amb la posada en funcionament d'una «línia de suport i d'atenció especial, que permetrà als responsables municipals la interlocució i la comunicació amb els responsables de les polítiques de suport als governs locals de les quals es poden beneficiar».

Per tal de canalitzar totes les peticions, suggeriments, incidències i dubtes que puguin tenir els responsables municipals, la Diputació de Barcelona posa a la seva disposició labústia petitmunicipi@diba.cat

línia de suport a la prestació de serveis públics locals, «perquè volem garantir l'autonomia local» tot i que, en compliment de la Llei de Racionalització i Sostenibilitat de les Administracions Públiques (LRSAL), aquesta només pot suposar el 30% del programa.

El programa de suport a les inversions locals, dotat amb 50 MEUR, es va aprovar a la Junta de Govern de la Diputació de Barcelona i en el repartiment de recursos s'ha considerat especialment un factor de millora per a aquells municipis amb població inferior als 1.000 habitants per tal

de donar compliment a la voluntat de la Diputació de Barcelona d'enfortir específicament l'assistència i la cooperació amb els petits municipis.

En aquest sentit, Esteve destaca que «en l'any de celebració del centenari de la Mancomunitat de Catalunya, sentim com a propis els principis que van impulsar la seva obra, i per això renovem el nostre compromís per treballar activament amb els municipis de menor població per garantir que les seves comunitats locals gaudeixen dels serveis i de les condicions adients».